

Algemene spreektekst voor 18 april 2011, 11.30 uur Presentatie conceptwetsvoorstel raadsman en politieverhoor

Dames en heren,

Hartelijk dank voor uw komst. Ik heb begrepen dat een aantal van u de agenda heeft aangepast om hier aanwezig te kunnen zijn. Dat waardeer ik zeer.

Ik heb u uitgenodigd omdat de staatssecretaris en ik het op prijs stellen om u zelf te vertellen dat wij hebben besloten een wetsvoorstel in consultatie te brengen dat gaat over de raadsman en het politieverhoor. Daarvoor zijn wij niet over een nacht ijs gegaan. Wij hebben ons goed laten informeren over alle ervaringen, gedachten en gevoelens die er leven rondom de positie van de verdachte bij de politie, bij het Openbaar Ministerie, bij de advocatuur en bij de Rechtspraak.

Straatsburg

U kent allemaal inmiddels, net als ikzelf, de uitspraken van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens inzake Salduz. Die is gevolgd door vele uitspraken met vrijwel dezelfde strekking. Die uitspraken hebben geleid tot een wezenlijke verandering in ons strafproces die wij niet willen en kunnen terugdraaien. De mogelijkheid tot consultatie van een raadsman voorafgaand aan het eerste politieverhoor heeft inmiddels een vaste plek gekregen in de rechtspraak. De Hoge Raad heeft de arresten op 30 juni 2009 vertaald naar de Nederlandse situatie. De Raad heeft overwogen dat voor jeugdigen ook tijdens het verhoor een raadsman aanwezig moet kunnen zijn. In vervolg op zijn arresten van 30 juni 2009 heeft de Hoge Raad op 9 november 2010 nadere uitleg gegeven. Als een aangehouden verdachte niet dan wel binnen redelijke grenzen de gelegenheid is geboden om voorafgaand aan het eerste verhoor door de politie een raadsman te raadplegen, is dat in beginsel een ernstig vormverzuim. Dit leidt – en dat is ook zeer ernstig – tot uitsluiting van het bewijs van de verklaringen van de verdachte die zijn afgelegd voordat hij een raadsman kon raadplegen.

Wij hebben hier dus te maken met een serieuze kwestie die ons strafproces ingrijpend beïnvloedt. Ik weet dat menigeen bij de politie zich zorgen maakt over de voortgang van het opsporingsproces, de daaraan verbonden administratieve lasten en het oplossingspercentage van misdrijven. Dat zijn begrijpelijke zorgen die aandacht verdienen. Ik kom daar nog op terug.

Dat was Straatsburg; dan nu Brussel.

Brussel

De Europese Commissie heeft een Routekaart Procedurele Rechten vastgesteld. In dat kader worden maatregelen/conceptrichtlijnen voor de EU voorgesteld inzake over het recht op toegang tot rechtsbijstand voorafgaand aan en tijdens het proces. Op 7 juni a.s. zal de Europese Commissie naar verwachting een ontwerprichtlijn over deze materie publiceren. Ik ben geen helderziende, maar deze zal waarschijnlijk onder meer inhouden dat de verdachte het recht krijgt op aanwezigheid van een raadsman tijdens het politieverhoor. U hoort het goed: **tijdens** het politieverhoor. In Brussel hebben de staatssecretaris en ik gemaand tot terughoudendheid, rekening houdend met de verschillende rechtsstelsels en mogelijke gevolgen, ook financiële, van de maatregel. In vervolg daarop heeft de Commissie inmiddels een zogeheten Impact Assessment laten uitvoeren, een fenomeen waarmee u allen bekend bent. Dat is gericht op kosten en effecten voor de praktijk, waaraan ook Nederland medewerking heeft verleend. Tegelijkertijd hebben wij ermee ingestemd dat vanuit Nederland aan Brussel een krachtig signaal wordt afgegeven dat de reikwijdte van de conceptrichtlijn wordt beperkt tot aangehouden verdachten, d.w.z. verdachten die zijn overgebracht naar het politiebureau ter voorgeleiding. De gedachte om rechtsbijstand voor te schrijven na eerste staandhouding op straat is volstrekt onuitvoerbaar, onwerkbaar en onrealistisch. Naar wij mogen aannemen zullen andere landen hier ook moeite mee hebben. Voorts pleit Nederland voor het opnemen van de mogelijkheid voor lidstaten om binnen het eigen systeem voor minder ernstige strafzaken de toelating van de raadsman tot het politieverhoor te differentiëren, en wel door de mogelijkheid van rechtsbijstand tijdens het verhoor te beperken tot het verhoor van de verdachte van ernstiger misdrijven. Om te garanderen dat de verdachten voor wie het meest op het spel staat aanspraak kunnen blijven maken op kosteloze rechtsbijstand en het systeem van de gefinancierde rechtsbijstand betaalbaar te houden, is differentiatie noodzakelijk. Op deze manier werken de staatssecretaris en ik – maar ook andere Europese landen - eraan om een ook voor Nederland werkbaar Europese richtlijn te krijgen.

Inhoud conceptwetsvoorstel

Nu terug naar de Nederlandse wetgeving. Ik geef u een conceptwetsvoorstel in consultatie dat in de eerste plaats een vertaling is van de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor is, zoals het College van procureurs-generaal die vorig jaar april in werking heeft laten treden. Daarmee krijgt 'Salduz' een wettelijke basis voor zowel minderjarigen als voor volwassenen. Een wijziging voor minderjarigen ten opzicht van de Aanwijzing wordt dat er geen vertrouwenspersoon meer zal worden toegelaten tot het verhoor, dat moet een raadsman zijn en dat ook voor 16 en 17 jarigen het consult verplicht is.

Ik vat het nog eens samen. Het wetsvoorstel bevat bepalingen inzake de cautie en het recht van de verdachte de politie te vragen om een consult van een raadsman voorafgaand aan het politieverhoor. In het wetsvoorstel staat ook een bepaling die de verdachte het recht geeft te vragen om aanwezigheid van een raadsman tijdens het politieverhoor. Of aan dat verzoek van de verdachte een positief gevolg wordt gegeven is een besluit van de politie, die leidend is en baas blijft over het verhoor.

Het conceptwetsvoorstel bevat ook bepalingen die een verruiming van de mogelijkheden voor de politie inhouden. Ik noem:

- 1) Verruiming van het dwangmiddel ophouding voor onderzoek bij aanhouding voor een misdrijf van zes uur naar negen uur.
- 2) Verruiming van de mogelijkheid tot aanhouding buiten heterdaad voor alle misdrijven (dus niet meer 'misdrijf waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten');
- 3) Afschaffing van de rechtmatigheidstoets bij de inverzekeringstelling. De mogelijkheid van voorgeleiding aan de rechter-commissaris voor de vordering van inbewaringstelling tijdens het weekend (in ieder geval op zaterdag).

Nadere uitwerking voor de praktijk

Ik gaf u al aan dat de staatssecretaris en ik oog hebben voor de zorgen die er in de opsporingspraktijk bestaan. Wij hebben daarom al eerder opdracht gegeven tot het uitvoeren van een impactanalyse. Deze moet de gevolgen van de maatregelen voor politie, Openbaar Ministerie, advocatuur en Rechtspraak en op de rechtsbijstandsmiddelen goed zichtbaar maken.

Het gaat er op dit moment niet meer om óf de raadsman een rol speelt bij het politieverhoor, maar wel h^óe die rol zal worden ingevuld. De heer Brouwer heeft daarop in zijn NRC-artikel al terecht gewezen. De komende tijd zal een aantal prangende vragen moeten worden beantwoord, zoals:

- in welke gevallen kan het opsporingsbelang voor de politie aanleiding zijn de aanwezigheid van de verdachte te weigeren?
- welke mogelijkheden voor interventie heeft de advocaat bij aanwezigheid tijdens het politieverhoor?
- hoe verhoudt het verhoor zich als bewijsmiddel tot andere bewijsmiddelen in het opsporingsproces?
- hoe kan de rechtsbijstand 'praktisch en effectief' zijn, zoals het Europese Hof dat noemt, zonder dat het verhoor als bewijsmiddel verloren gaat?

Ik leg deze indringende vragen graag aan u voor met het verzoek daar in de komende twee maanden tijdens de consultatieperiode in onderlinge samenwerking een antwoord op te vinden. Uw antwoorden,

uw reactie op het wetsvoorstel als geheel en de uitkomsten van de impactanalyse zullen de staatssecretaris en ik graag in samenhang met elkaar bezien. Het resultaat daarvan zullen wij betrekken bij de aanpassing van het wetsvoorstel. Wij stellen ons voor het voorstel na de zomer aan de Ministerraad voor te leggen met het oog op een adviesaanvraag aan de Raad van State.

Ik dank u nogmaals voor uw komst en voor uw aandacht en zie uw bevindingen met belangstelling tegemoet.